

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

6. listopada 2015.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Nadležnost, priznavanje i izvršenje sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću – Uredba (EZ) br. 2201/2003 – Članak 1. stavak 1. točka (b) – Materijalno područje primjene – Sporazum o raspodjeli nasljedstva između bračnog druga ostaviteljice i njezine djece zastupane po skrbniku – Kvalifikacija – Pretpostavka sudskog odobrenja takvog sporazuma – Mjera koja se odnosi na roditeljsku odgovornost ili mjera koja se odnosi na nasljeđivanje“

U predmetu C-404/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Nejvyšší soud (Vrhovni sud, Češka Republika), odlukom od 25. lipnja 2014., koju je Sud zaprimio 25. kolovoza 2014., u postupku koji je pokrenula

Marie Matoušková, u svojstvu sudskog povjerenika,

SUD (treće vijeće),

u sastavu: M. Ilešič, predsjednik vijeća, A. Ó Caoimh, C. Toader (izvjestiteljica), E. Jarašiūnas i C. G. Fernlund, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za češku vladu, M. Smolek i J. Vlácil, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, M. Wilderspin i M. Thomannová-Körnerová, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 25. lipnja 2015.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: češki

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 1. stavka 1. točke (b) i stavka 3. točke (f) Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru postupka koji je u svojstvu sudskog povjerenika pokrenula M. Matoušková, a kojim se želi utvrditi sudska nadležnost za odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva koji je za račun malodobnih potomaka sklopio skrbnik.

Pravni okvir

Pravo Unije

Uredba br. 2201/2003

- 3 Članak 1. te uredbe određuje:

„1. Ova se Uredba primjenjuje, bez obzira na prirodu suda, u građanskim stvarima koje se odnose na:

[...]

(b) dodjelu, izvršavanje, prijenos, ograničenje ili oduzimanje roditeljske odgovornosti.

2. Stvari iz stavka 1. točke (b) mogu se odnositi na:

[...]

(b) skrbništvo, odgajateljstvo i slične institute;

(c) određivanje i dužnosti svake osobe ili tijela koje brine o djetetu i njegovoj imovini, koje ga zastupa i koje mu pomaže;

[...]

(e) mjere zaštite djeteta koje se odnose na upravljanje, čuvanje ili raspolaganje djetetovom imovinom.

3. Ova se Uredba ne primjenjuje na:

[...]

(f) određivanje upravitelja imovinom ili nasljeđivanje;

[...]“

- 4 Na temelju članka 2. spomenute uredbe:

„U svrhe ove Uredbe:

[...]

- 7) izraz ‚roditeljska odgovornost‘ označava prava i obveze koje se odnose na dijete ili njegovu imovinu, koja su sudskom odlukom dodijeljena fizičkoj ili pravnoj osobi, primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom. Ovaj izraz uključuje i prava roditeljske skrbi i odgoja djeteta te prava na kontakt s djetetom;
- 8) izraz ‚nositelj roditeljske odgovornosti‘ označava svaku osobu koja ima roditeljsku odgovornost prema djetetu;

[...]“

- 5 Članak 8. te uredbe, naslovljen „Opća nadležnost“, u stavku 1. predviđa:

„Sudovi države članice nadležni su u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prema djetetu koje ima uobičajeno boravište u [toj] državi članici u trenutku pokretanja postupka.“

- 6 Članak 12. Uredbe br. 2201/2003 glasi kako slijedi:

„1. Sudovi države članice, nadležni [...] za rješavanje zahtjeva za razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka, nadležni su i za sve predmete koji se odnose na roditeljsku odgovornost povezanu s takvim zahtjevom [...].

[...]

3. Sudovi države članice nadležni su za roditeljsku odgovornost u postupcima, osim onih iz stavka 1., ako:

- (a) postoji bitna veza djeteta i te države članice, posebno zbog činjenice da jedan od nositelja roditeljske odgovornosti ima uobičajeno boravište u toj državi članici ili da je dijete državljanin te države članice;

i

- (b) su nadležnost sudova izričito ili na neki drugi nedvosmisleni način prihvatile sve stranke u postupku u trenutku pokretanja postupka pred sudom, a to je i u interesu djeteta.“

Uredba (EU) br. 650/2012

- 7 Uvodna izjava 9. Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (SL L 201, str. 107.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 296.) glasi kako slijedi:

„U područje primjene ove uredbe treba uključiti sve građanskopravne aspekte nasljeđivanja, točnije, sve oblike prijenosa imovine, prava i obveza zbog smrti, bilo dobrovoljnim prijenosom raspolaganjem imovinom zbog smrti, bilo prijenosom zakonskim nasljeđivanjem.“

- 8 Na temelju članka 1. stavka 2. točaka (a) i (b) te uredbe:

„Sljedeće je isključeno iz područja primjene ove Uredbe:

- (a) status fizičkih osoba, kao i obiteljski odnosi i odnosi za koje se po pravu mjerodavnom za te odnose smatra da imaju usporedive učinke;

(b) pravna sposobnost fizičkih osoba, ne dovodeći u pitanje točku (c) članka 23. stavka 2. i članak 26.;
[...]"

9 Članak 23. spomenute uredbe predviđa:

„1. Pravo određeno prema članku 21. ili članku 22. [iste uredbe] uređuje nasljeđivanje u cijelosti.

2. To pravo posebno uređuje:

[...]

(c) sposobnost nasljeđivanja;

[...]"

10 Članak 26. te uredbe, naslovljen „Materijalna valjanost raspolaganja imovinom zbog smrti“, određuje:

„1. Za potrebe članka 24. i 25., sljedeći se elementi odnose na materijalnu valjanost:

(a) sposobnost osobe koja raspolaže imovinom zbog smrti za takvo raspolaganje;

[...]"

11 Budući da se ta uredba, u skladu sa svojim člankom 84., primjenjuje od 17. kolovoza 2015., ona *ratione temporis* nije primjenjiva na glavni postupak.

Češko pravo

12 Članak 179. Zakonika o parničnom postupku, u inačici koja je bila na snazi u vrijeme činjenica u glavnom postupku, određuje:

„Ako valjanost nekog pravnog akta sklopljenog za račun maloljetnika zahtijeva odobrenje suda, potonji ga odobrava ako je to u interesu maloljetnika.“

13 Na temelju članka 28. Građanskog zakonika, koji je bio na snazi do 31. prosinca 2013., zakonski zastupnik u ime djeteta izvršava sve radnje vezane za upravljanje njegovom imovinom. Međutim, što se tiče pravnih radnji u vezi s raspolaganjem imovinom, a koje ne potpadaju pod tekuće upravljanje, potrebno mu je odobrenje nadležnog suda.

14 Na temelju članka 36. stavka 1. Obiteljskog zakona br. 94/1963, koji je bio na snazi do 31. prosinca 2013., „roditelji zastupaju dijete u pogledu pravnih radnji za koje potonji nema punu poslovnu sposobnost“.

15 U skladu s člankom 37. stavkom 1. tog zakona, nijedan od roditelja ne može zastupati svoje dijete ako se pravne radnje odnose na poslove u kojima bi moglo doći do sukoba interesa između roditelja i djeteta ili između djece istih roditelja.

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 16 Odlukom od 27. travnja 2010. Městský soud v Brně (Općinski sud u Brnu) pokrenuo je ostavinski postupak M. Martinus, preminule 8. svibnja 2009. u Nizozemskoj. M. Matoušková, javni bilježnik, bila je u svojstvu sudskog povjerenika zadužena za izvršenje radnji u postupku u nasljednim stvarima. Zaključila je da je ostaviteljica bila češka državljanka, koja je u trenutku smrti imala boravište u Brnu u Češkoj Republici. Njezin suprug i njihovo dvoje maloljetne djece (u daljnjem tekstu: nasljednici) imali su boravište u Nizozemskoj.
- 17 Městský soud v Brně (Općinski sud u Brnu) je radi izbjegavanja mogućih sukoba interesa između nasljednika, u skladu s češkim pravom, radi zastupanja interesa malodobnih potomaka postavio privremenog skrbnika. Stranke u postupku izjavile su da u Nizozemskoj nije u tijeku nikakav ostavinski postupak.
- 18 Nasljednici su 14. srpnja 2011. sklopili sporazum o raspodjeli nasljedstva. Odlukom od 10. kolovoza 2011. Městský soud v Brně (Općinski sud u Brnu) odredio je ukupnu vrijednost imovine ostaviteljice, iznos dugova i obračunsku vrijednost ostavine.
- 19 Ostaviteljičin suprug je 2. kolovoza 2012. u okviru javnobilježničkog ostavinskog postupka kao novu činjenicu naveo da je ostaviteljica u trenutku smrti ustvari imala boravište Nizozemskoj, a da je u Češkoj Republici imala samo registrirano boravište koje u stvarnosti nije bilo tamo. Osim toga, izjavio je da je u Nizozemskoj već bio u tijeku ostavinski postupak te je u pogledu toga dostavio potvrdu s datumom od 14. ožujka 2011.
- 20 M. Matoušková je sporazum o raspodjeli nasljedstva dostavila sucu nadležnom za skrbništvo s obzirom na to da su dvije stranke spomenutog sporazuma bile malodobni potomci.
- 21 Spomenuti sud nadležan za skrbništvo je, ne upuštajući se u meritum, vratio spis M. Matouškovej zbog toga što su malodobni potomci već dugo boravili izvan Češke Republike, navevši da se ne može proglasiti nenadležnim kao i da ne može uputiti predmet Nejvyššíjmu soudu (Vrhovni sud) radi utvrđivanja mjesno nadležnog suda.
- 22 U tim okolnostima M. Matoušková se 10. srpnja 2013. izravno obratila Nejvyššíjmu soudu (Vrhovni sud) zahtijevajući od njega da odredi koji je sud mjesno nadležan za odobravanje sporazuma o raspodjeli nasljedstva o kojemu je riječ u glavnom postupku.
- 23 Taj sud smatra nužnim da Sud protumači Uredbu br. 2201/2003 jer je odobrenje o kojemu je riječ mjera namijenjena zaštiti interesa maloljetnika i može potpadati pod područje primjene te uredbe. Međutim, takvu mjeru donesenu u okviru ostavinskog postupka također se može kvalificirati kao mjeru koja se odnosi na nasljeđivanje te kao takva može biti isključena iz područja primjene spomenute uredbe na temelju njezina članka 1. stavka 3. točke (f).
- 24 U tim je uvjetima Nejvyšší soud (Vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Ako skrbnik maloljetne osobe za njezin račun sklopi sporazum o nasljeđivanju koji sud mora odobriti da bi bio valjan, je li takva odluka, s točke gledišta suda, mjera u smislu članka 1. stavka 1. točke (b) ili mjera u smislu članka 1. stavka 3. točke (f) Uredbe br. 2201/2003 [...]?”

O prethodnom pitanju

- 25 Iz spisa dostavljenog Sudu proizlazi da sporazum sklopljen između dotičnih nasljednika nije dogovor o budućem nasljedstvu, već je sporazum o raspodjeli već otvorenog nasljedstva.

- 26 Stoga valja smatrati da sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjem u biti pita treba li Uredbu br. 2201/2003 tumačiti na način da je odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva koji za račun malodobnih potomaka sklopi skrbnik mjera koja se odnosi na izvršavanje roditeljske odgovornosti u smislu članka 1. stavka 1. točke (b) te uredbe i koja stoga potpada pod njezino područje primjene ili je takav postupak mjera koja se odnosi na nasljeđivanje u smislu članka 1. stavka 3. točke (f) spomenute uredbe, isključena iz njezina područja primjene.
- 27 U glavnom postupku, iz spisa dostavljenog Sudu proizlazi da je M. Matoušková u svojstvu sudskog povjerenika postupak za odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva pokrenula pred sucem nadležnim za skrbništvo zbog činjenice da je taj sporazum sklopio skrbnik u ime malodobnih potomaka, koji imaju ograničenu poslovnu sposobnost i koji na temelju primjene odredaba češkog prava mogu poduzimati samo one pravne radnje koje su primjerene njihovoj intelektualnoj i psihološkoj zrelosti koja odgovara njihovoj dobi. Druge pravne radnje za račun maloljetnika poduzimaju njihovi zakonski zastupnici.
- 28 Dakle, odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva mjera je donesena s obzirom na poslovnu sposobnost maloljetnika i s ciljem zaštite interesa djeteta te koja je, na temelju češkog prava, propisana za pravne radnje koje se odnose na upravljanje imovinom koja ne potpada pod tekuće upravljanje.
- 29 Takva mjera se izravno odnosi na poslovnu sposobnost fizičke osobe (vidjeti analogijom presudu Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, t. 26.) te po svojoj prirodi ulazi u okvir radnje čiji je cilj zadovoljiti potrebe zaštite i pružanja pomoći malodobnim potomcima.
- 30 Naime, kao što je nezavisna odvjetnica utvrdila u točki 41. svojeg mišljenja, poslovna sposobnost i s time povezana pitanja zastupanja trebaju se ocjenjivati prema vlastitim mjerilima, a ne kao prethodna pitanja koja ovise o pripadajućim pravnim radnjama. Stoga valja zaključiti da su postavljanje skrbnika malodobnim potomcima i nadzor izvršavanja njegovih radnji toliko usko povezani da nije prikladno primjenjivati različita pravila o nadležnosti, koja bi se razlikovala ovisno o području kojem pripada pravna radnja o kojoj je riječ.
- 31 Posljedično, ne može se smatrati da je činjenica da se u okviru ostavinskog postupka zahtijeva odobrenje o kojemu je riječ u glavnom postupku odlučujuća za to da ta mjera potpada pod nasljedno pravo. Pretpostavka ishoda odobrenja suca nadležnog za skrbništvo izravna je posljedica stanja i sposobnosti malodobnih potomaka te je mjera zaštite djeteta povezana s upravljanjem, čuvanjem ili raspolaganjem njegovom imovinom u okviru izvršavanja roditeljske odgovornosti u smislu članka 1. stavka 1. točke (b) i stavka 2. točke (e) Uredbe br. 2201/2003.
- 32 Takvo tumačenje potvrđuje i izvješće M. Lagardea o Haškoj konvenciji iz 1996. o nadležnosti, primjenjivom pravu, priznavanju, izvršavanju i suradnji u području roditeljske odgovornosti te mjerama zaštite djece čije materijalno područje primjene odgovara, u području roditeljske odgovornosti, onom Uredbe br. 2201/2003. U tom izvješću, osim što se navodi da nasljeđivanje načelno treba biti isključeno iz te konvencije, ističe se da ako zakonodavstvo koje uređuje nasljedno pravo predviđa intervenciju zakonskog zastupnika djeteta koje je nasljednik, taj zastupnik mora biti određen primjenom pravila spomenute konvencije, pri čemu takav slučaj potpada pod područje roditeljske odgovornosti.
- 33 To tumačenje također potvrđuje Uredba br. 650/2012, koja *ratione temporis* nije primjenjiva u glavnom postupku, a koja je donesena radi toga da, u skladu s njezinom uvodnom izjavom 9., u nju budu uključeni svi građanskopravni aspekti nasljeđivanja zbog smrti i čiji članak 1. stavak 2. točka (b) iz njezina područja primjene isključuje poslovnu sposobnost fizičkih osoba. Ta uredba u biti uređuje, na temelju svojeg članka 23. stavka 2. točke (c), samo posebne aspekte koji se odnose na sposobnost nasljeđivanja kao i sposobnost osobe koja raspolaže imovinom zbog smrti da ima takvu sposobnost, u skladu s člankom 26. stavkom 1. točkom (a) spomenute uredbe.

- 34 Usto, to tumačenje područja primjene uredaba br. 2201/2003 i br. 650/2012 u skladu je sa sudskom praksom Suda koja pokušava izbjeći sva preklapanja pravnih pravila koja ti tekstovi propisuju kao i sve pravne praznine (vidjeti analogijom presudu Nickel & Goeldner Spedition, C-157/13, EU:C:2014:2145, t. 21. kao i navedenu sudsku praksu).
- 35 U ovom slučaju iz rješenja kojim se upućuje prethodno pitanje proizlazi da se Nejvyšší soud (Vrhovni sud) također pitao nije li interes djeteta ugrožen podjelom postupka donošenja odluka u području nasljeđivanja između dviju različitih država članica, s jedne strane države u kojoj je pokrenut ostavinski postupak i, s druge strane, države u kojoj je uobičajeno boravište djeteta, podjelom koja je predviđena člankom 8. stavkom 1. Uredbe br. 2201/2003.
- 36 U tom pogledu valja primijetiti da su prema članku 12. stavku 3. Uredbe br. 2201/2003 sudovi države članice nadležni za roditeljsku odgovornost u postupcima, osim onih iz stavka 1. tog članka ako, s jedne strane, postoji bitna veza djeteta i te države članice, posebno zbog činjenice da jedan od nositelja roditeljske odgovornosti ima uobičajeno boravište u njoj ili da je dijete njezin državljanin i, s druge strane, nadležnost sudova su izričito ili na neki drugi nedvosmisleni način prihvatile sve stranke u postupku u trenutku njegova pokretanja pred sudom, a to je i u interesu djeteta.
- 37 U glavnom postupku, kao što je istaknula Komisija, članak 12. stavak 3. Uredbe br. 2201/2003 može biti temelj za utvrđivanje nadležnosti suda pred kojim se vodi postupak u stvarima nasljeđivanja radi odobravanja sporazuma o raspodjeli nasljedstva premda taj sud nije u državi članici u kojoj dijete ima uobičajeno boravište, ako su ispunjene gore spomenute pretpostavke.
- 38 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da Uredbu br. 2201/2003 treba tumačiti na način da je odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva koji za račun malodobnih potomaka sklopi skrbnik mjera koja se odnosi na izvršavanje roditeljske odgovornosti u smislu članka 1. stavka 1. točke (b) te uredbe i koja stoga potpada pod njezino područje primjene, a ne mjera koja se odnosi na nasljeđivanje u smislu članka 1. stavka 3. točke (f) spomenute uredbe, isključena iz njezina područja primjene.

Troškovi

- 39 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (treće vijeće) odlučuje:

Uredbu Vijeća (EZ) 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, treba tumačiti na način da je odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva koji za račun malodobnih potomaka sklopi skrbnik mjera koja se odnosi na izvršavanje roditeljske odgovornosti u smislu članka 1. stavka 1. točke (b) te uredbe i koja stoga potpada pod njezino područje primjene, a ne mjera koja se odnosi na nasljeđivanje u smislu članka 1. stavka 3. točke (f) spomenute uredbe, isključena iz njezina područja primjene.

Potpisi